

ROZWÓJ BRONI PALNEJ I JEJ UŻYCIE W POLSCE

THE DEVELOPMENT OF FIREARMS AND THEIR USE
IN POLAND

MATEUSZ KUBOWICZ¹

ABSTRACT

Firearms were originally developed in an attempt by individuals to more effectively ensure their own security. The purpose of this article is to provide a brief overview of firearms and their development, and to discuss the issues of access to firearms in Poland and the use and applications of firearms by uniformed services. The aim is to bring attention to the dispute between supporters and opponents of common access to firearms. The article begins with a short overview of firearms – their main features, classification criteria and information about ammunition. The issue of the use and applications of firearms in Poland is also discussed, in particular within the context of uniformed services due to the fact that civilians have no access to such weapons. The final section brings attention to the debate regarding common access to firearms, listing the major arguments of both its supporters and opponents. This also allowed for an analysis of the role of firearms in society.

¹ Lic. Mateusz Kubowicz, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie; correspondence address: Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, ul. Krupnicza 3, 31-123 Kraków, Poland

KEYWORDS

firearm, firearm development, common access to firearms, firearms in Poland

ABSTRAKT

Broń palna powstała jako efekt dążeń jednostki ludzkiej do coraz skuteczniejszego zapewniania sobie bezpieczeństwa. Celem artykułu jest krótkie scharakteryzowanie i ukazanie rozwoju broni palnej oraz omówienie kwestii dostępu do niej w Polsce, a także jej wykorzystania i użycia przez służby mundurowe. Jest to przyczynkiem do naświetlenia sporu pomiędzy zwolennikami i przeciwnikami powszechnego dostępu do broni palnej. Na początku dokonano ogólnej charakterystyki broni palnej – podano jej najważniejsze cechy, kryteria podziału i informacje o amunicji. Następnie przybliżono kwestie użycia i wykorzystania broni palnej w Polsce, zwłaszcza przez formacje mundurowe, gdyż osoby cywilne nie mają powszechnego dostępu do tego rodzaju broni. Na zakończenie zwrócono uwagę na dyskusję wokół powszechnego dostępu do broni palnej i przybliżono najważniejsze argumenty zwolenników i przeciwników tego postulat. Pozwoliło to zwrócić uwagę na rolę broni palnej w społeczeństwie.

SŁOWA KLUCZOWE

broń palna, rozwój broni palnej, powszechny dostęp do broni palnej, broń palna w Polsce

WSTĘP

Jedną z podstawowych potrzeb człowieka jest zapewnienie sobie bezpieczeństwa. Gatunek ludzki w przeciwieństwie do zwierząt nie został wyposażony przez naturę w kły, pazury, zwinność i ogromną siłę, które pozwoliłyby na samodzielną walkę i obronę, dlatego człowiek nauczył się wytwarzać broń białą, a następnie palną i posługiwać się nią.

Nowe technologie i pomysły na przestrzeni dziejów wielokrotnie zmieniły bieg bitew i przesądzały o wynikach walk. Postęp pozwalający na produkcję broni palnej wyeliminował z pól bitew broń białą, a wydarzenia drugiej wojny światowej rozpoczęły dyskusję na temat powszechnego dostępu do broni. Dyskusja ta budzi kontrowersje do dzisiaj, ponieważ zarówno zwolennicy szerokiej dostępności do broni, jak i jej przeciwnicy mają uzasadnione racje.

W Polsce broń palna stanowi też przede wszystkim uzbrojenie służb mundurowych, których zadaniem jest zapewnianie bezpieczeństwa obywatelom. Dzięki odpowiedniemu wyszkoleniu funkcjonariusze takich służb są w stanie się nią posługiwać w sposób bezpieczny dla siebie i otoczenia. Broń palna daje im możliwość obrony zagrożonych osób lub mienia w sytuacji, gdy inne środki przymusu bezpośredniego zawiodą. Podobną rolę, również związaną z użyciem broni palnej, odgrywają komercyjne służby ochrony.

W świetle tych zagadnień celem niniejszego artykułu² jest krótkie scharakteryzowanie i ukazanie rozwoju broni palnej oraz omówienie kwestii dostępu do niej w Polsce, a także jej wykorzystania i użycia przez służby mundurowe. Autor chce ponadto naświetlić spór pomiędzy zwolennikami i przeciwnikami powszechnego dostępu do broni palnej, by zwrócić uwagę na rolę tego rodzaju broni w społeczeństwie.

BROŃ PALNA – CECHY, PODZIAŁ, AMUNICJA

Bronią palną nazywamy broń miotającą pociski przy użyciu energii gazów powstałych ze spalania ładunku miotającego. Według art. 7 ustawy z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji broń palna to „każda przenośna broń lufowa, która miota, jest przeznaczona do miotania lub może być przystosowana do miotania jednego lub większej liczby pocisków lub substancji w wyniku działania materiału miotającego”³. Ustawodawca wyróżnia ponadto dwa rodzaje broni:

- broń palną sygnałową, będącą urządzeniem wielokrotnego użycia, które w wyniku działania sprężonych gazów, powstających na skutek spalania materiału miotającego, jest zdolne do wystrzelenia z lufy o kalibrze nie mniejszym niż 25 mm substancji w postaci ładunku pirotechnicznego celem wywołania efektu wizualnego lub akustycznego;
- broń palną alarmową, będącą urządzeniem wielokrotnego użycia, które w wyniku działania sprężonych gazów, powstających na skutek spalania materiału miotającego, wywołuje efekt akustyczny, a wystrzelona

² Artykuł jest skróconą i opracowaną wersją pracy licencjackiej autora pt. *Broń palna a kształtowanie środowiska bezpieczeństwa w Polsce*, napisanej pod kierunkiem dra hab. Juliusza Piwowarskiego, prof. WSBPI na Wydziale Bezpieczeństwa i Nauk Społeczno-Prawnych Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, Kraków 2019.

³ Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz. U. 1999 nr 53 poz. 549 z późn. zm.), dalej: ustawa o broni i amunicji.

z lufy lub elementu ją zastępującego substancja razi cel na odległość nie większą niż 1 metr⁴.

Broń palną dzielimy ponadto ze względu na powtarzalność strzałów, budowę, zasadę działania oraz zastosowanie.

Aby posługiwać się bronią palną, należy znać jej budowę oraz zasady bezpiecznego wykorzystania i użycia. Zasady te są wskazane w ustawie o broni i amunicji oraz w miejscach, gdzie prowadzi się naukę strzelania (strzelnice, ośrodki szkoleniowe). Najważniejsza zasada, o której bezwzględnie trzeba pamiętać, mówi, że każdą broń traktujemy jak naładowaną, nawet jeśli nie jest ona naładowana⁵.

Mówiąc o broni palnej, mamy na myśli broń, która wystrzeliwuje pocisk na znaczną odległość i obala cel. Działa ona na zasadzie przemiany energii chemicznej w cieplną. Uzyskana w ten sposób energia cieplna nadaje pociskowi dużą energię kinetyczną. Tor lotu pocisku opisuje krzywa balistyczna: „w początkowej fazie lotu ich [pocisków] tor jest linią prostą, ale w dalszej części następuje opadanie spowodowane grawitacją”⁶.

Istotnymi częściami broni palnej są: szkielet broni, baskila, lufa z komorą nabojołą, zamek, komora zamkowa oraz bęben nabojoły⁷, a także iglica, magazynek, przyrządy celownicze.

Szczególnym rodzajem broni palnej jest broń strzelecka. Jej kaliber nie przekracza 20 mm (wyjątkiem są wyspecjalizowane rodzaje, np. granatnik), a zasięg – 2 tys. metrów. Jest przeznaczona do obrony, wymuszania posłuszeństwa oraz zwalczania celów żywych i lekko opancerzonego sprzętu. Wyróżniamy tutaj podział na broń krótką (pistolety i rewolwery), broń długą (karabiny i strzelby) oraz broń pośrednią między tymi grupami (pistolety maszynowe i karabinki).

Broń krótka (pistolety i rewolwery) charakteryzuje się niewielkim rozmiarem, tj. krótką lufą, chwytem, który pozwala użyć broni jednorącz, oraz kalibrem, czyli najmniejszą średnicą przewodu lufy broni palnej, do 20 mm z zasięgiem strzału 50 m.

Rewolwer jest bronią krótką, która została skonstruowana w 1831 roku, a opatentowana 18 grudnia 1835 roku przez Samuela Colta. Ma magazynek niewymienny, którym jest obrotowy bęben z kilkoma komorami nabojo-

⁴ Ibidem, art. 7.

⁵ R. Campbell, *Strzelanie z broni palnej. Ilustrowany podręcznik*, Warszawa 2014, s. 113.

⁶ M. Dougherty, *Podręcznik użycia broni palnej dla jednostek specjalnych*, Warszawa 2014, s. 143.

⁷ Ustawa o broni i amunicji, art. 5.

wymi. Rewolwery były używane w XIX stuleciu oraz na początku XX wieku i zostały wyparte przez pistolety.

Pistolet jest natomiast ręczną bronią palną z krótką lufą i wymiennym magazynkiem umieszczanym w uchwycie broni, pozwalającą strzelać na bliskie odległości. Sprawdza się zarówno w ataku, jak i w obronie. Jest podstawowym wyposażeniem służb mundurowych, takich jak Policja, Straż Graniczna, Straż Ochrony Kolei, Służba Celna oraz inne formacje zbrojne. Pistolety, które – dla przykładu – są używane przez funkcjonariuszy policji, to m.in.: Walther P99, Glock 17, Glock 19, CZ 75, P-83 oraz P-64. Z kolei pistolety maszynowe to: Glauberyt, MP-5, UZI, UMP oraz P-90⁸.

Broń długa (karabiny, strzelby) to broń o długości przekraczającej 1 m, a zasięg jej strzału przekracza 50 m.

Karabin automatyczny to broń strzelecka mogąca strzelać ogniem pojedynczym oraz ciągłym, nabojem pośrednim lub karabinowym. Karabiny używane w polskiej Policji to: AK, AKM, AKMS, H&K 416 i 417, H&K G-36, G-36 C oraz G-36 K⁹.

Karabin wyborowy, potocznie nazywany snajperką, to karabin używany przez strzelca wyborowego, pozwalający strzelać z dużą precyzją na dalekie odległości, przekraczające 3 km, używany do likwidacji pojedynczych celów istotnych dla sił wroga. Obecny rekord śmiertelnego strzału wynosi 3 450 m. Należy on do kanadyjskiego snajpera z jednostki Joint Task Force 2, który zabił terrorystę z Państwa Islamskiego¹⁰. Karabiny wyborowe używane przez Policję to: SWD, 308 TRG 21 i 22 oraz 338 TRG 42¹¹.

Jeśli chodzi o amunicję, można wymienić jej następujące rodzaje: rakiety, naboje artyleryjskie, torpedy, miny, bomby, granaty oraz naboje do broni strzeleckiej, której zadaniem jest zniszczenie oraz obezwładnienie siły żywej, sprzętu, budynków. Amunicję możemy podzielić na¹²:

- pistoletową – przeznaczoną do pistoletów i pistoletów maszynowych;
- rewolwerową – przeznaczoną głównie do rewolwerów;

⁸ *Uzbrojenie*, „O Policji”, <https://info.policja.pl/inf/sprzet/uzbrojenie/47728,Uzbrojenie.html?search=2466747878> (dostęp: 18.03.2019).

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Nowy rekord odległości strzału snajperskiego*, „Special-ops.pl”, 22.06.2017, <http://www.special-ops.pl/aktualnosc/id3424,nowy-rekord-odleglosci-strzalu-snajperskiego> (dostęp: 19.03.2019).

¹¹ *Uzbrojenie*, „O Policji”, op. cit.

¹² *Podstawowy Podział / Rodzaje Amunicji*, „Strzelec24.pl”, 19.06.2018, <http://strzelec24.pl/amunicja/podstawowy-podzial-amunicji-strzeleckiej/> (dostęp: 12.04.2019).

- pośrednią – przeznaczoną do karabinków, karabinków samopowtarzalnych;
- karabinową – przeznaczoną do karabinów, karabinów maszynowych;
- sportową – przeznaczoną do strzelań z małokalibrowej broni sportowej (kal. 5,6 mm bocznego zapłonu);
- specjalną – przeznaczoną do strzelań z broni gładkolufowej, rewolwerów oraz pistoletów sygnałowych;
- szkolną – mającą kształt i parametry zewnętrzne amunicji bojowej, lecz pozbawioną elementów ogniowych (spłonki i ładunku prochowego);
- ćwiczebną (ślepą) – będącą rodzajem amunicji pełnosprawnej, lecz pozbawioną pocisku.

Istotnymi częściami amunicji są: „pociski wypełnione materiałami wybuchowymi, chemicznymi środkami obezwładniającymi lub zapalającymi albo innymi substancjami, których działanie zagraża życiu lub zdrowiu, spłonki inicjujące spalanie materiału miotającego i materiał miotający w postaci prochu strzelniczego”¹³. Z kolei głównymi częściami naboju są: łuska, kryza łuski oraz kanaliki ogniowe, spłonka, ładunek prochowy, pocisk¹⁴.

HISTORIA ROZWOJU BRONI PALNEJ

Historia broni rozpoczyna się wraz z pojawieniem się człowieka na Ziemi. Broń pomagała mu zarówno w walce z innymi ludźmi czy drapieżnikami, jak i w polowaniu. Dzieje broni palnej sięgają natomiast IX wieku naszej ery, kiedy to w Chinach wynaleziono czarny proch – mieszaninę siarki, węgla drzewnego oraz saletry potasowej.

Pierwszą – prymitywną – bronią palną była zwykła metalowa rura zamknięta z jednej strony (znajdował się tam otwór zapalowy). By oddać strzał, należało wsypać i ugniatać materiał prochowy na dnie rury, a następnie wprowadzić pocisk, którym była ołowiana kula¹⁵.

W XIII wieku w Europie zastosowano czarny proch. Pierwsze egzemplarze broni palnej były mało celne, a ich ładowanie zajmowało dużo czasu, tak więc były one kłopotliwe w użyciu na polu bitwy. Upłynęły lata, nim zbudowano broń palną o lepszej celności oraz szybszą w obsłudze. Broń palna pod koniec średniowiecza, a więc w XV wieku, zaczęła powoli wypie-

¹³ Ustawa o broni i amunicji, art. 5 ust. 3.

¹⁴ *Budowa broni i amunicji*, „PatentStrzelecki.eu”, <https://patentstrzelecki.eu/budowa-broni> (dostęp: 13.04.2019).

¹⁵ *Początki broni palnej*, „Broń palna – WordPress.com”, <https://bronpalnablog.wordpress.com/poczatki-broni-palnej> (dostęp: 17.03.2019).

rać broń białą. Powstał wówczas podział na ciężką broń palną (artyleria) oraz lekką broń palną (ręczną)¹⁶. Koniec XV wieku był także początkiem nowego mechanizmu zwanego zamkiem lontowym, a za zapalenie prochu na panewce był odpowiedzialny tłący się lont¹⁷. W Europie stosowano lont tylko w broni długiej, natomiast w Japonii także w pistoletach.

Początek wytwarzania pistoletów datuje się na około 1540 rok, zaś rok 1550 był początkiem prac nad lufą gwintowaną. W lufie wydrążono gwint, który miał nadać pociskowi ruch obrotowy. W XVI wieku pojawiła się alternatywa dla zamków lontowych – zamek kołowy. Jego prototyp w 1517 roku skonstruował rusznikarz z Norymbergii Johann Kiefuss¹⁸. W zamkach kołowych został zastosowany mechanizm krzeszący iskry. Zamki kołowe nie były wygodne w obsłudze, lecz miały lepsze zastosowanie w niesprzyjających warunkach pogodowych, takich jak deszcz. Działały na zasadzie krzesania iskier o krzemień za pomocą zębatej stali¹⁹. Jako amunicję stosowano ciężkie kule z miękkiego ołowiu.

Kolejnym ważnym momentem w historii broni był XVI wiek, kiedy to w Hiszpanii oraz we Włoszech pojawiły się pierwsze muszkiety. Były one ręczną bronią palną piechoty z zamkiem lontowym lub kołowym, a od XVII wieku z zamkiem skałkowym typu francuskiego²⁰. Wadą muszkietu był jego rozmiar i ciężar, dlatego na polu walki używano forkietów, czyli podpórek w kształcie widełek. Mechanizm działania zamka skałkowego opracował włoski rusznikarz Michael Lorenzoni w połowie XVI wieku. Iskra powstała dzięki uderzaniu krzemieniem o stal „przedostawała się przez otwór zapalowy w lufie do ładunku prochowego i kuli, gdzie następowała detonacja i wystrzał”²¹. Broń skałkowa pozwalała na oddanie 30 strzałów bez dodatkowego ładowania naboju dzięki możliwości ładowania od zamka²². Zamek skałkowy był dobrą alternatywą dla zamków lontowych oraz kołowych. Zbudowanie go w 1807 roku przez Aleksandra Forsytha było przełomem w historii broni palnej.

¹⁶ W. Kwaśniewicz, *Encyklopedia dawnej broni i uzbrojenia ochronnego*, Warszawa 2017, s. 62.

¹⁷ Ibidem, s. 79.

¹⁸ *Kiefus Johann*, [w:] *Encyklopedia PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kiefus-Johann;3922025.html> (dostęp: 20.03.2019).

¹⁹ B. Trubnikow, *Wielki leksykon broni i uzbrojenia*, Poznań 2000, s. 324.

²⁰ W. Kwaśniewicz, *Encyklopedia...*, op. cit., s. 303.

²¹ Ibidem, s. 542.

²² Ibidem.

W 1820 roku zamek ten został ulepszony przez czterech wynalazców: Josepha Mantona, Josepha Egga, Joshuę Shawa i Debouberta²³. Zbudowany przez nich kapiszon był małą miseczką zawierającą w sobie rtęć piorunującą, która poprzez uderzenie kurka wywoływała iskrę, co pozwalało na natychmiastowe zapalenie prochu w lufie²⁴. Pomimo niezawodności zamka kapiszonowego poszukiwano nowych rozwiązań.

Następczynią broni kapiszonowej została broń odtylcowa (ładowana od tyłu) i nabój zespolony. W naboju tym „połączono detonator, ładunek prochowy oraz sam pocisk. Zamiast kul zaczęto używać pocisków o wydłużonym kształcie”²⁵. Niedługo potem pochodzący z Francji rusznikarz Lefauchaux przedstawił projekt naboju z metalową łuską.

Rok 1835 był kolejnym bardzo ważnym momentem w historii broni palnej. Najślynniejszy obok Michaiła Kałasznikowa twórca broni w historii, jakim był Samuel Colt, ogłosił patent na swój pierwszy rewolwer²⁶. Był to kolejny przełom, ponieważ dążono do stworzenia broni palnej, która w jak najkrótszym czasie pozwoli wystrzelić jak najwięcej naboju. Rewolwer był bronią ręczną wielostrzałową, której działanie polegało na umieszczeniu naboju w komorach bębna obrotowego, a obrót bębna umożliwiał ustawienie kolejnych pocisków do strzału²⁷. Wygaśnięcie patentów Colta pozwoliło na pojawienie się nowych producentów udoskonalających rewolwer, takich jak przedsiębiorstwo Smith & Wesson, utworzone w 1856 roku i nieprzerwanie do dziś produkujące broń. Jego założyciele, Horace Smith oraz Daniel Wesson, uruchomili produkcję rewolweru z zapłonem bocznym²⁸.

Dzięki amerykańskiemu rusznikarzowi Rollinowi White, który otrzymał patent na bębenek rewolwerowy z komorami nabojowymi, firma Smith & Wesson mogła zaistnieć na rynku. Pierwsze rewolwery, które w niej powstawały, to tzw. *single action* (SA), które były oparte na mechanizmie pojedynczego działania. Popularnością cieszył się Colt Single Action Army – *Peacemaker*, który był produkowany w latach 1873–1940²⁹. W późniejszych latach pojawił się mechanizm samonapinający podwójnego działania –

²³ Ibidem, s. 532.

²⁴ B. Trubnikow, *Wielki leksykon broni...*, op. cit., s. 324.

²⁵ *Broń palna*, <http://www.eioba.pl/a/1j1n1/bron-palna> (dostęp: 17.03.2019).

²⁶ W. Kwaśniewicz, *Encyklopedia...*, op. cit., s. 79.

²⁷ Ibidem, s. 389.

²⁸ R. Adam, *Kolty, rewolwery i pistolety: współczesna krótka broń palna*, Warszawa 1922, s. 6.

²⁹ Ibidem, s. 9.

double action (DA). Pierwszym modelem był Colt z 1877 roku, natomiast Smith & Wesson wypuściło rewolwery *double action* w 1896 roku.

Podczas dominacji na rynku broni rewolwerów zaczęto opracowywać model pistoletu. W 1896 roku rozpoczęto produkcję pistoletu Mauser C96, który był pierwszym udanym modelem samopowtarzalnym³⁰.

W latach 30. XIX wieku Niemiecki inżynier Johann Nikolaus von Dreyse wynalazł karabin iglicowy, który wyparł karabiny kapiszonowe. Karabiny iglicowe zostały wprowadzone do armii pruskiej i były jej głównym wyposażeniem w wojnie prusko-austriackiej, przyczyniając się do zwycięstwa Prus w roku 1866. W latach 1850–1860 pracowano nad udoskonaleniem lufy gwintowanej oraz wprowadzono do użytku pocisk typu „Minie”. Nazwa „Minie” pochodzi od nazwiska jego twórcy, którym był Claude-Étienne Minié, francuski oficer. „Minie” to pociski karabinowe o średnicy minimalnie mniejszej od średnicy lufy karabinu. Pociski te miały wydrążone od trzech do czterech rowków i niewielkie wgłębienie na dnie. Znalazły zastosowanie w karabinach o lufie gwintowanej.

W 1867 roku Alfred Nobel odkrył oparty na nitroglicerynie dynamit, a następnie detonator i zapalnik, co było kolejnym przełomowym wydarzeniem w historii broni palnej³¹. Zapotrzebowanie na dynamit rosło bardzo szybko. Dynamit pozwalał na kruszenie skał czy murów, dlatego mógł być skutecznie stosowany podczas wojny.

Dekadę później Alfred Nobel, kontynuując swoje badania, odkrył proch bezdymny. Jest to mieszanka nitrogliceryny i bawełny koloidalnej, zwanej balistylem. Odkrycie to przyczyniło się do wynalezienia kordytu w 1889 roku przez angielskich chemików Fredericka Abela i Jamesa Dewara³². Proch szybko znalazł zastosowanie na polach bitew.

Kolejny etap w historii rozwoju broni palnej wiąże się z wprowadzeniem do użytku karabinu powtarzalnego Lee-*Metford* z zamkiem tłokowo-ślizgowym³³. Został on skonstruowany w 1888 roku przez Jamesa Parrisa Lee dla brytyjskiej armii. Zasadą jego działania było ręczne przeładowanie po każdym oddanym strzale.

Pierwszy karabin automatyczny powstał w 1883 roku i nazywał się Maxim, od nazwiska konstruktora Hiram Stevensa Maxima. W 1900 roku

³⁰ Ibidem, s. 42.

³¹ Alfred Nobel – twórca dynamitu, „Polskie Radio”, 21.10.2018, <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/959129,Alfred-Nobel---tworca-dynamitu> (dostęp: 23.03.2019).

³² B. Trubnikow, *Wielki leksykon broni...*, op. cit., s. 244.

³³ W. Kwaśniewicz, *Encyklopedia...*, op. cit., s. 79.

skonstruowano natomiast jeden z najsłynniejszych pistoletów w historii – samopowtarzalny Colt M1911 o kalibrze 45. Broń ta stała się znana zwłaszcza podczas pierwszej wojny światowej, zaś w czasie drugiej wojny światowej była na wyposażeniu oficerów i podoficerów Polskich Sił Zbrojnych. Armia amerykańska miała ją z kolei do dyspozycji nieprzerwanie od 1911 do 1938 roku. Colt M1911 miał ogromną siłę obalającą, magazynek jednorzędowy mieścił 70 naboji. Pistolety bazujące na oryginalnej konstrukcji tej broni są produkowane do dziś.

Odpowiedzią na amerykański pistolet Colt M1911 był niemiecki pistolet Po8 Parabellum, zwany potocznie, od nazwiska konstruktora, Lugerem. Pistolet ten był bronią samopowtarzalną, działającą na zasadzie wykorzystania krótkiego odrzutu lufy³⁴. Pistolet miał kaliber 9 mm, a naboje w nim używane to 9×19 mm Parabellum. Pistolet Po8 stał się z czasem najpopularniejszym typem broni krótkiej w armii niemieckiej³⁵. Był protoplastą obecnych dziewiątek, takich jak Beretta i Glock.

Kolejnym ważnym pistoletem w historii rozwoju broni palnej jest Glock. Został on opracowany w latach 80. XX wieku przez austriacką firmę produkującą broń, założoną przez Gastona Glocka. W pistoletach Glock „zastosowano mechanizm ryglowy z przekoszeniem tylnej części lufy względem zamka, na skutek współdziałania odpowiednich powierzchni ogona lufy i gniazda ryglowego szkieletu pistoletu. Funkcje rygla spełnia górny występ zgrubienia tylnej części lufy, a opory ryglowej – przednia, górna krawędź okna wyrzutowego łusek, odpowiednio wyprofilowanego w zamku. W zamku umieszczono sprężynujący wyciąg, natomiast sztywnym wyrzutnikiem jest występ kadłuba mechanizmu spustowego. Mechanizm uderzeniowy typu iglicznego ma dwustopniowo napinaną iglicę napędzaną sprężyną uderzeniową. Iglica jest częściowo napinana podczas powrotu zamka, pełne zaś jej napięcie i zwolnienie następuje wyłącznie po całkowitym ściągnięciu języka spustowego”³⁶. Pistolet jest zasilany z dwurzędowego magazynka pudełkowego o pojemności 17 nabojów lub wydłużonego magazynka 19-nabojowego. Pistolet stał się światowym hitem.

³⁴ A. Ciepliński, R. Woźniak, *Encyklopedia współczesnej broni palnej (od połowy XIX wieku)*, Warszawa 1997, s. 171.

³⁵ Ibidem.

³⁶ *Pistolet Glock 17C (Gen. 4) kal. 9x19 mm*, „Top Gun – sklep z bronią i rusznikarnia”, <https://sklep.top-gun.pl/pistolety/589-pistolet-glock-17c-kal-9x19-mm.html> (dostęp: 8.06.2020).

Jeśli chodzi o broń długą, to karabiny, o których warto wspomnieć, to AK 47 Kałasznikow, karabin M1 oraz jego następcę M4 i pistolet maszynowy Thompson, zwany *Tommy gun*.

Broń AK jest niezwykle trwała, niezawodna i w pełni odporna na brud oraz zaniedbania eksploatacyjne. Jest prosta w obsłudze oraz tania w produkcji, przez co świetnie nadaje się do masowej produkcji i wykorzystania w walce³⁷. Wadą AK jest mała celność na dystansach powyżej 300 m.

Tommy gun to pistolet maszynowy skonstruowany przez amerykańskiego rusznikarza Johna T. Thompsona. Jego charakterystyczną cechą jest bębnowy, a potem pudełkowy magazynek umieszczony tuż przed spustem. Pistolet jest używany przez policję w USA. Swoją sławę zawdzięcza filmom gangsterskim, takim jak *Ojciec chrzestny*. W drugiej połowie lat 20. XX wieku Polska zakupiła około 100 sztuk pistoletów maszynowych Thompson wz. 1921/3 (wz. 1928) dla Policji Państwowej³⁸.

Karabin M1 Grand produkcji amerykańskiej o kalibrze 7,62 mm był używany przez żołnierzy USA podczas drugiej wojny światowej. M1 jest karabinem samopowtarzalnym, strzelającym ogniem pojedynczym. Jego działanie opiera się na odprowadzaniu części gazów prochowych przez boczny otwór z przewodu lufy. Zamek ryglowany jest przez obrót przy pomocy dwóch rygli umieszczonych w przedniej części trzonu zamkowego i działa na zasadzie mechanizmu uderzeniowo-spustowego w typie kurkowego. Po wystrzeleniu ostatniego pocisku zamek oraz suwadło zostają zatrzymane w tylnym położeniu dzięki podajnikowi magazynka, który w momencie wyrzucania łuski podnosi się, blokując ruch mechanizmów do przodu.

Karabin M4 posiada kaliber 5,56 mm i jest następcą karabinu szturmowego M16, będącego odpowiedzią Amerykanów na rosyjskiego Kałasznikowa. M4 został wprowadzony do armii amerykańskiej w latach 90. XX wieku, a Polska Jednostka Wojskowa GROM wykorzystywała jako podstawową broń klony kbk M4, czyli karabinki Bushmaster.

UŻYCIE BRONI PALNEJ

Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji jest aktualnie obowiązującym w Polsce aktem prawnym, regulującym zasady posiadania broni i amunicji, wydawania pozwoleń na broń, noszenia, przechowywania, reje-

³⁷ B. Trzaskała, *Pochodzenie karabinka AK*, „Broń i Amunicja” 2006, nr 2.

³⁸ A. Konstankiewicz, *Broń strzelecka i sprzęt artyleryjski formacji polskich i Wojska Polskiego w latach 1914–1939*, Lublin 2003, s. 66.

stracji i deponowania broni i amunicji, jej transportu za granicę, transportu wewnątrz krajowego, zbywania, posiadania przez obcokrajowców oraz działania strzelnic. Ustawa ta dotyczy cywili. Wojsko oraz służby mundurowe działają na podstawie innych regulacji prawnych.

Zgodnie z ww. ustawą pozwolenie na broń wydaje komendant wojewódzki policji³⁹. Osoba składająca wniosek o wydanie pozwolenia na broń musi posiadać wiedzę na temat broni palnej i odpowiednie kompetencje psychofizyczne. Nie może stwarzać zagrożenia dla siebie lub otoczenia. Ponadto musi podać przyczynę potrzeby posiadania broni palnej. Broń palna może być wydana do celów: ochrony osobistej, ochrony osób i mienia, myśliwskich, sportowych, kolekcjonerskich lub dla członków grup rekonstrukcji historycznych⁴⁰. Żeby starać się o pozwolenie na broń, osoba składająca wniosek musi mieć ukończone 21 lat, przejść badania lekarskie i psychologiczne⁴¹. Pozwolenie na broń jest wydawane na czas nieokreślony. Przeciwwskazaniem do wydania pozwolenia są: uzależnienie od substancji psychoaktywnych, zaburzenia psychiczne, brak miejsca stałego pobytu, skazanie prawomocnym orzeczeniem sądu za umyślne przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, skazanie prawomocnym orzeczeniem sądu za nieumyślne przestępstwo przeciw życiu i zdrowiu⁴². W ciągu pięciu dni od zakupu należy zarejestrować broń w jednostce Policji.

Broń palna może zostać użyta lub wykorzystana. Użycie to oddanie strzału w kierunku osoby z zastosowaniem amunicji penetracyjnej, zaś wykorzystanie można zdefiniować jako oddanie strzału z zastosowaniem amunicji penetracyjnej w stronę zwierzęcia, obiektu lub w kierunku niezagrażającym człowiekowi⁴³.

UŻYCIE BRONI PALNEJ W FORMACJACH MUNDUROWYCH

W kwestii użycia broni przez polskie służby mundurowe kluczowa jest ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. Ustawa definiuje przypadki oraz zasady użycia broni palnej przez funkcjonariuszy. Dokładnie opisuje rodzaje środków przymusu bezpośred-

³⁹ Ustawa o broni i amunicji, art. 9.

⁴⁰ Ibidem, art. 10.

⁴¹ Ibidem, art. 15a.

⁴² Ibidem, art. 15.

⁴³ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. 2013 poz. 628 z późn. zm.), art. 4 ust. 10, dalej: ustawa o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

niego i wymienia służby posiadające uprawnienia do posługiwania się nimi. Zgodnie z ustawą uprawnieni do używania lub wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej są:

- funkcjonariusze Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego;
- funkcjonariusze Agencji Wywiadu;
- funkcjonariusze Służby Ochrony Państwa;
- funkcjonariusze Służby Celno-Skarbowej;
- funkcjonariusze Centralnego Biura Antykorupcyjnego;
- strażnicy Państwowej Straży Łowieckiej;
- strażnicy Państwowej Straży Rybackiej;
- funkcjonariusze Policji;
- funkcjonariusze i żołnierze Służby Kontrwywiadu Wojskowego;
- funkcjonariusze Służby Więziennej;
- funkcjonariusze i żołnierze Służby Wywiadu Wojskowego;
- strażnicy straży gminnych (miejskich);
- funkcjonariusze Straży Granicznej;
- strażnicy Straży Leśnej;
- funkcjonariusze Straży Marszałkowskiej;
- funkcjonariusze Straży Ochrony Kolei;
- funkcjonariusze Straży Parku;
- żołnierze Żandarmerii Wojskowej lub wojskowych organów porządkowych;
- pracownicy ochrony uprawnieni do użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia;
- inspektorzy Inspekcji Transportu Drogowego⁴⁴.

Ustawa o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej określa także zasady postępowania przed użyciem środków przymusu bezpośredniego oraz po nim. Art. 45 jasno określa przypadki, w których funkcjonariusz może użyć broni. Są to między innymi takie sytuacje jak konieczność odparcia bezpośredniego i bezprawnego ataku na życie lub zdrowie osoby czy też ujęcia lub udaremnienia ucieczki osoby poszukiwanej.

Używając broni palnej, funkcjonariusz ingeruje w zakres praw i wolności obywatelskich, m.in. narusza nietykalność cielesną oraz wolność obywatela, którą gwarantuje Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Ingerencja ta musi

⁴⁴ Ibidem, art. 2 ust. 1.

być zatem uzasadniona potrzebą obrony wyższego dobra⁴⁵. Użycie broni palnej często jest ostatecznością (np. gdy inne środki przymusu bezpośredniego zawodzą) i musi zostać poprzedzone odpowiednią informacją, np. komendą „Stój, bo będę strzelać!” lub oddaniem strzału ostrzegawczego.

W wypadku złej oceny sytuacji, przekroczenia obowiązków bądź ich niedopełnienia w związku z użyciem broni palnej funkcjonariusz może ponieść poważne konsekwencje. Takie przypadki zachodzą, kiedy funkcjonariusz źle odczyta sytuację, nie zastosuje się do zasad, reguł oraz zakazów użycia broni palnej, nie poinformuje o użyciu lub wykorzystaniu broni palnej czy też przekroczy warunki wyższej konieczności. Na funkcjonariuszu spoczywa w tym względzie wielka odpowiedzialność, bowiem na podjęcie decyzji o użyciu lub wykorzystaniu broni palnej ma zazwyczaj ułamki sekund. Osoba, która będzie go z tego rozliczać, ma na analizę sytuacji nawet miesiące.

Funkcjonariusz ponosi odpowiedzialność karną na podstawie przepisów Kodeksu karnego. Art. 231 k.k. mówi, że funkcjonariusz, który przekroczy uprawnienia lub nie dopełni swoich obowiązków, działając na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat trzech⁴⁶. W odniesieniu do broni funkcjonariusz może odpowiadać np. w sytuacji nieuzasadnionego użycia broni palnej, udostępnienia broni osobom nieuprawnionym, wydania pozwolenia na broń niezgodnie z prawem, a także utraty broni. Konsekwencje wyciągane wobec funkcjonariuszy są zróżnicowane w zależności od szkody – umyślnej bądź nieumyślnej. Dla przykładu: według art. 263 § 4 k.k. utrata broni palnej jest nieumyślnie spowodowanym przestępstwem, zagrożonym karą grzywny, ograniczenia lub pozbawienia wolności.

ROLA BRONI PALNEJ W SPOŁECZEŃSTWIE. PROBLEM POWSZECHNEGO DOSTĘPU DO BRONI

W Polsce obowiązują bardzo ostre przepisy dotyczące posiadania broni palnej, z tego powodu Rzeczpospolita jest jednym z najbardziej rozbrojonych krajów na świecie. Średnio na 100 mieszkańców przypada tu 1,3 sztuki broni palnej, podczas gdy np. w Niemczech jest to 30,3 sztuki, a w Szwajcarii 45,7

⁴⁵ L. Dyduch, *Posiadanie, użycie i wykorzystanie służbowej broni palnej przez policjantów*, Legionowo 2014, s. 115.

⁴⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. 1997 nr 88 poz. 533), art. 231 § 1, dalej: k.k.

sztuki⁴⁷. Lider tego zestawienia, czyli USA, deklasuje inne kraje pod tym względem, gdyż na 100 mieszkańców przypada tu 101,5 sztuki broni palnej.

Obywatele, którzy posiadają broń palną, mogą jej użyć lub wykorzystać ją w sytuacjach trudnych, jednak sięgnięcie po broń zawsze powinno być ostatecznością. Zwolennicy powszechnego dostępu do broni palnej zwracają uwagę, że Policja oraz inne służby mundurowe nie są w stanie zapewnić bezpieczeństwa ludziom w każdej sytuacji, a człowiek ma prawo do obrony koniecznej. W razie ataku osoba zaatakowana jest w gorszej sytuacji niż napastnik, który ma nóż bądź broń palną. Gołymi rękami trudno obronić się przed taką napaścią, natomiast przy pomocy broni palnej jesteśmy w stanie odeprzeć atak oraz wymusić posłuszeństwo. Przestępcy często nabywają broń nielegalnie, bez pozwolenia, i nie wahają się jej użyć. Ich potencjalne ofiary, zwykli ludzie, jeśli nie mają czym się bronić, z góry znajdują się na przegranej pozycji.

Dla przykładu w Stanach Zjednoczonych broń palna odgrywa zgoła inną rolę niż w Polsce – bardzo ważną – rolę w zapewnianiu bezpieczeństwa personalnego. W USA dostęp do broni palnej jest dużo prostszy i powszechniejszy niż w naszym kraju. Obywatele mogą sami obronić siebie oraz bliskich, nie czekając na interwencję służb. Nie wiadomo, czy np. słynny gang pruszkowski lub wołomiński rozwinęłyby swoje wpływy w Polsce na taką skalę, jeśli obywatele posiadaliby narzędzia, jakimi są broń palna oraz ustawa pozwalająca jej użyć w sytuacji ataku.

Przeciwnicy powszechnego dostępu do broni argumentują z kolei, że dzięki surowym przepisom liczba przestępstw tego typu jest stosunkowo niska. W Polsce według statystyk policyjnych w roku 2018 było 25 zabójstw przy użyciu broni palnej, 16 razy użycie broni palnej spowodowało uszczerbek na zdrowiu, a 78 razy została ona wykorzystana do rozboju⁴⁸. Na przestrzeni 10 lat (od 2008 do 2018 roku) liczba zabójstw z bronią palną w ręku waha

⁴⁷ N. Wiślińska, *Ile sztuk broni przypada na 100 mieszkańców w Europie? Poseł Kukiz'15 publikuje zestawienie*, „wMeritum.pl”, 1.01.2017, <https://wmeritum.pl/sztuk-broni-przypada-100-mieszkanow-europie-posel-kukiz15-publikuje-zestawienie/165806> (dostęp: 18.03.2019).

⁴⁸ *Przestępstwa przy użyciu broni (2002–2019) – przestępstwa stwierdzone*, [plik do pobrania], <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/bron/bron-przestepstwa/186393>, *Przestępstwa przy użyciu broni.html?search=786334818775* (dostęp: 17.05.2019).

się w przedziale 15–35 rocznie, a ogólna liczba zabójstw wynosi od 456 do 763 rocznie⁴⁹.

Możemy zaobserwować, że zabójstwa przy użyciu broni palnej od wielu lat stanowią w Polsce poniżej 10% ogólnej liczby zabójstw. Statystyki pokazują również, że broń jest wykorzystywana w rozbojach około 5 razy rzadziej niż inne niebezpieczne narzędzia oraz że prawie 30 razy więcej uszczerbków na zdrowiu jest spowodowanych niebezpiecznym narzędziem⁵⁰.

Przeciwnicy powszechnego dostępu do broni palnej wyrażają obawę, że zmiana regulacji prawnych w tym zakresie może również diametralnie zmienić te statystyki, a ponadto prowadzić do anarchii i strzelanin w miejscach publicznych.

Są jeszcze takie grupy społeczne, które broń palną traktują jako element związany ze swoją pasją i stylem życia. Należą do nich kolekcjonerzy, osoby uprawiające strzelectwo sportowe oraz myśliwi.

ZAKOŃCZENIE

Historia broni palnej zaczęła się w IX stuleciu od wynalezienia czarnego prochu i prowadziła przez zamki lontowe, kołowe, skałkowe, kapiszonowe, broń odtylcową, aż po rewolwer Samuela Colta, karabin AK 47 Michaiła Kałasznikowa i współczesne modele broni długiej i krótkiej.

Broń palna służy do celów obronnych, łowieckich, sportowych i kolekcjonerskich, jednak jej użycie bądź wykorzystanie niesie ze sobą także różne zagrożenia i niepożądane skutki, dlatego ważne jest, aby osoby posiadające broń palną dysponowały niezbędną wiedzą oraz przeszły odpowiednie szkolenie w zakresie posługiwania się tą bronią.

W Polsce dostęp do broni palnej mają funkcjonariusze służb dbających o bezpieczeństwo obywateli. Mogą jej użyć lub ją wykorzystać, jednak muszą pamiętać o odpowiedzialności karnej związanej z przypadkami przekroczenia uprawnień. Posiadanie broni palnej przez osoby cywilne jest natomiast uregulowane w ustawie z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji. Posiadacz broni palnej jest zobowiązany do przestrzegania ww. ustawy oraz kodeksu karnego. Nieprzestrzeganie zawartych tam zasad jest zagrożone grzywną

⁴⁹ *Zabójstwo wg jednostek podziału administracyjnego kraju – przestępstwa stwierdzone, przestępstwa wykryte, % wykrycia*, [plik do pobrania], <https://statystyka.policja.pl/st/przestepstwa-ogolem/przestepstwa-kryminalne/zabojstwo/64003,Zabojstwo.html> (dostęp: 17.05.2019).

⁵⁰ *Przestępstwa przy użyciu broni (2002–2019)*, op. cit.

i ograniczeniem lub pozbawieniem wolności. Wysokość kary jest uzależniona od popełnionego wykroczenia lub przestępstwa.

Temat dostępu do broni palnej budzi w naszym kraju sporo kontrowersji. Idea powszechnego dostępu do tego rodzaju broni ma zarówno swoich zwolenników, jak i przeciwników. Aktualne regulacje prawne dotyczące posiadania broni są bardzo restrykcyjne. Choć na razie nic nie wskazuje na to, by cokolwiek w tej kwestii miało się zmienić, dyskusja pozostaje otwarta. Zaprezentowane rozważania pozwoliły jednak zaobserwować, że zarówno dla zwolenników, jak i dla przeciwników powszechnego dostępu do broni najważniejszą kwestią związaną z jej użytkowaniem jest bezpieczeństwo – tyle że według tych pierwszych broń palna w rękach zwykłego obywatela służy bezpieczeństwu, zaś według tych drugich – zagraża mu.

BIBLIOGRAFIA

- Adam R., *Kolty, rewolwery i pistolety: współczesna krótka broń palna*, Warszawa 1922.
- Alfred Nobel – twórca dynamitu, „Polskie Radio”, 21.10.2018, <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/959129,Alfred-Nobel---tworca-dynamitu> (dostęp: 23.03.2019).
- Broń palna*, <http://www.eioba.pl/a/1jn1/bron-palna> (dostęp: 17.03.2019).
- Budowa broni i amunicji*, „PatentStrzelecki.eu”, <https://patentstrzelecki.eu/budowa-broni> (dostęp: 13.04.2019).
- Campbell R., *Strzelanie z broni palnej. Ilustrowany podręcznik*, Warszawa 2014.
- Ciepliński A., Woźniak R., *Encyklopedia współczesnej broni palnej (od połowy XIX wieku)*, Warszawa 1997.
- Dougherty M., *Podręcznik użycia broni palnej dla jednostek specjalnych*, Warszawa 2014.
- Dyduch L., *Posiadanie, użycie i wykorzystanie służbowej broni palnej przez policjantów*, Legionowo 2014.
- Kiefus Johann, [w:] *Encyklopedia PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kiefus-Johann;3922025.html> (dostęp: 20.03.2019).
- Konstankiewicz A., *Broń strzelecka i sprzęt artyleryjski formacji polskich i Wojska Polskiego w latach 1914–1939*, Lublin 2003.
- Kubowicz M., *Broń palna a kształtowanie środowiska bezpieczeństwa w Polsce*, praca licencjacka napisana pod kierunkiem dra hab. Juliusza Piwowarskiego, prof. WSBPI na Wydziale Bezpieczeństwa i Nauk

- Społeczno-Prawnych Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, Kraków 2019.
- Kwaśniewicz W., *Encyklopedia dawnej broni i uzbrojenia ochronnego*, Warszawa 2017.
- Nowy rekord odległości strzału snajperskiego, „Special-ops.pl”, 22.06.2017, <http://www.special-ops.pl/aktualnosc/id3424,nowy-rekord-odleglosci-strzalu-snajperskiego> (dostęp: 19.03.2019).
- Pistolet Glock 17C (Gen. 4) kal. 9x19 mm, „Top Gun – sklep z bronią i rusznikarnia”, <https://sklep.top-gun.pl/pistolety/589-pistolet-glock-17c-kal-9x19-mm.html> (dostęp: 8.06.2020).
- Początki broni palnej, „Broń palna – WordPress.com”, <https://bronpalnablog.wordpress.com/poczatki-broni-palnej> (dostęp: 17.03.2019).
- Podstawowy Podział / Rodzaje Amunicji, „Strzelec24.pl”, 19.06.2018, <http://strzelec24.pl/amunicja/podstawowy-podzial-amunicji-strzeleckiej/> (dostęp: 12.04.2019).
- Przestępstwa przy użyciu broni (2002–2019) – przestępstwa stwierdzone, [plik do pobrania], <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/bron/bron-przestepstwa/186393,Przestepstwa-przy-uzyciu-broni.html?search=786334818775> (dostęp: 17.05.2019).
- Trubnikow B., *Wielki leksykon broni i uzbrojenia*, Poznań 2000.
- Trzaskała B., *Pochodzenie karabinka AK*, „Broń i Amunicja” 2006, nr 2.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. 1997 nr 88 poz. 533).
- Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz. U. 1999 nr 53 poz. 549 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. 2013 poz. 628 z późn. zm.).
- Uzbrojenie, „O Policji”, <https://info.policja.pl/inf/sprzet/uzbrojenie/47728,Uzbrojenie.html?search=2466747878> (dostęp: 18.03.2019).
- Wiślińska N., *Ile sztuk broni przypada na 100 mieszkańców w Europie? Poseł Kukiz’15 publikuje zestawienie*, „wMeritum.pl”, 1.01.2017, <https://wmeritum.pl/sztuk-broni-przypada-100-mieszkanow-europie-posel-kukiz15-publikuje-zestawienie/165806> (dostęp: 18.03.2019).
- Zabójstwo wg jednostek podziału administracyjnego kraju – przestępstwa stwierdzone, przestępstwa wykryte, % wykrycia, [plik do pobrania], <https://statystyka.policja.pl/st/przestepstwa-ogolem/przestepstwa-kryminalne/zabojstwo/64003,Zabojstwo.html> (dostęp: 17.05.2019).

CITE THIS ARTICLE AS:

M. Kubowicz, *Rozwój broni palnej i jej użycie w Polsce*, „Security, Economy & Law” 1/2020 (XXVI), s. 5–23, DOI: 10.24356/SEL/26/1.

Licence: This article is available in Open Access, under the terms of the Creative Commons License Attribution 4.0 International (CCBY 4.0; for details please see <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the author and source are properly credited. Copyright © 2020 University of Public and Individual Security “Apeiron” in Cracow